

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— Δύο χωρία τοῦ Ἰωάννου Κανανοῦ. Ὁ Ἰωάννης Κανανός, περιγράφων τὸν κίνδυνον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Μουράτ Β' πρὸ τῆς ἀναθαρρήσεως τῶν πολιορκουμένων, ἧτις ἤγαγεν εἰς διάσωσιν τῆς πόλεως. λέγει τάδε· Καὶ τίς τῶν ἀκαταπλήκτων τότε οὐ κατεπλήγη καὶ τῶν ἀνδρείων οὐκ ἐφοβήθη, οὐχὶ τὸν θάνατον, οὐχὶ τὸν θάνατον, λέγω, φυσικὸς γὰρ ὑπάρχει, ἀλλὰ τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης τὴν ἀλωσιν... τῶν ναῶν τὴν ἀπώλειαν, τῶν ἁγίων εἰκόνων τοὺς ἐμπαιγμοὺς, τοῦ μεγίστου θεοῦ τὴν σοφίαν ὑμνητήριον τοῦ Μωάμεθ καὶ κατοικητήριον τῶν δαιμόνων καὶ μασγήδιον ἀποκαταστῆσαι τοῦ Ῥασοῦλ καὶ Μωάμεθ; (ἐκδ. Βόννης σ. 470, 20 κ. ἐ.). Εἶνε σαφέστατον, ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τὸ σοφίαν πρέπει νὰ γραφῆ Σοφίαν, διότι πρόκειται περὶ τοῦ φόβου τῆς εἰς μασγήδιον, ἧτοι τζαμίον, μεταβολῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας. Καὶ ἐν τῇ λατινικῇ δὲ μεταφράσει, καίπερ καθ' ὅλου ἀποδιδούση ὀρθῶς τὸν νοῦν τοῦ πρωτοτύπου, ἔχει γραφῆ κακῶς *magni dei sapientiam*. Ἐπ' ἴσης δὲ κατωτέρω (σ. 471, 13 κ. ἐ.) ἐν τοῖς λεγομένοις περὶ τοῦ βασιλέως Μανουήλ Παλαιολόγου ὁ μὲν εἰς βασιλεὺς κατατρουχόμενος ὑπῆρχεν ἐκ νόσου καὶ γήρους, καὶ ἠδύνατο ὀπλισθῆναι ἢ ἀναβῆναι ἐφ' ἵππου, ἀλλὰ ἐντὸς τοῦ παλατίου εὐρίσκετον καὶ τὸ κατὰ δύναμιν ἔπραττεν ἀναντιρρήτως ἀντὶ τοῦ ἠδύνατο γραπτέον οὐκ ἠδύνατο, ὡς ἐνόησεν ὀρθῶς ὁ μεταφραστῆς, γράψας *peque arma sumere* κτλ. χωρὶς νὰ προβῆ καὶ εἰς τὴν ἀναγκαιοτάτην διόρθωσιν τοῦ πρωτοτύπου. Τὴν δὲ ἀνάγκην τῆς διορθώσεως καθιστάνει κατὰδηλον καὶ τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τοῦ Δούκα (ἐκδ. Βόννης σ. 187, 7) ὁ δὲ βασιλεὺς Μανουήλ κατάκοιτος ὢν καὶ καθ' ἐκάστην ἔχων εἰπεῖν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον, ἐν ᾧ στικτέον ἔχων, εἰπεῖν, πρὸ ὀφθαλμῶν.

— Ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα Γρηγορίου Γ' Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τῷ φ. 50^α τοῦ ὑπ' ἀρ. 495 κώδικος τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, γεγραμμένου διὰ χειρῶν διαφόρων τοῦ δεκάτου πέμπτου καὶ δεκάτου ἕκτου αἰῶνος, εὔρηται τὸ ἐπίγραμμα τόδε·

Πατριαρχῶν Ἑλλήνων τὸ μέγα κλέος ὦδε

Γρηγόριος θεῖος δαιμόνιος ἐτάφη.

Εἰ δὲ τὸ συγγενὲς αὐτῆ δὴ καὶ πάτριος αἷα,

ποιμνῆς τῆς αὐτοῦ γοῦν ἀπεληλαμένος.

Ἐν ἔτει ,ϷϞξζω ἰνδικτιῶνος ζης.

Ἔχει δὲ ὁ κώδιξ ἐν τῷ ἐπιγράμματι καὶ τῷ μετ' αὐτὸ σημειώματι τὰς ἐξῆς κακὰς γραφάς· ἑλλήνων—αἷα—ἀπεληλάμενος—ἔτη. Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἐκδοῦς μετὰ πολλῶν σφαλμάτων ὁ Ἰγνάτιος *Hardt* (*Catalogus codicum manuscriptorum graecorum bibliothecae regiae bavaricae*. Ἐν Μονάχῳ. 1812. Τόμ. Ε' σ. 155) σημειώνει μετὰ τὴν ἐπιφερομένην λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ ἐπιγράμματος τάδε· *Est epitaphium Gregorii Naz. a Reisero omissum*. Ἄλλ' ὁ *Hardt* ἐπλανήθη· συνετέλεσε δ' εἰς τὴν πλάνην αὐτοῦ καὶ ἡ παρανόγησις τῆς μετὰ τὸ ἐπίγραμμα χρονολογίας, ἣν ἀνέγνω ,Ϸξζ' ἀντὶ ,ϷϞξζ'. Πράγματι οὐδεὶς λόγος περὶ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Ὁ πατριάρχης, εἰς οὐ τὴν ταφὴν ἀναφέρεται τὸ ἐπίγραμμα, εἶνε, καθ' ἃ διδάσκει τὸ ἔτος 1459 (= ,Ϸξζ'), Γρηγόριος Γ' ὁ Μάρμας, ὅστις, καθαιρεθεὶς ἐπὶ λατινοφροσύνῃ ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1450 συνελεύσεως συνόδου, ἀπῆλθε τῷ 1452 εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ 1459. Κατὰ ταῦτα οἱ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μονάχου σωζόμενοι στίχοι εἶνε προφανῶς αὐτοὶ οἱ ἐγκολαφθέντες ἐπὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ τάφου τοῦ λατινόφρονος πατριάρχου. Τούτου φέρεται ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. II—C—10 κώδικι τῆς ἐν Νεαπόλει Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης α' Ἀπολογία Γρηγορίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ τοῦ μεγάλου πρωτοσυγκέλλου τοῦ ὕστερον χρηματίσαντος πατριάρχου καὶ ἐν Ῥώμῃ ταφέντος καὶ θαυματουργοῦντος εἰς τὴν τοῦ Ἐφεσίου (= Μάρκου τοῦ Ἐφέσου) ἐπιστολὴν ἐκ διαφόρων ἀγίων ». Ἴδε *Cyrellus Codices graeci manuscripti R. bibliothecae Borbonicae*. Ἐν Νεαπόλει. 1832. Τόμ. Β' σ. 246. Πρβλ. Μ. Γεδεῶν Πατριαρχικὸι πίνακες σ. 467 σημ. 695.

— Τὸ παίγνιον τῶν μηδενικῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ. Ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνήμονι (Τόμ. Α' σ. 94) ἔγινε λόγος περὶ τοῦ δημώδους παιγνίου τῶν μηδενικῶν, ὅπερ ἐν μὲν Μακεδονίᾳ λέγεται τζίφος, ἐν δὲ Ἀρκαδίᾳ καστροπαρσιὰ. Νοοῦμεν δὲ τὸ παίγνιδιον, οὗ τὸ σχῆμα εἶνε

0	0	0	ἢ	0	0	0	0
0	0	0		0	0	0	0
0	0	0		0	0	0	0
				0	0	0	0

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Περὶ τούτου ἀνεκοίνωσέ μοι τὰ ἐξῆς ὁ ἐμὸς μαθητὴς Νικ. Σ. Λιβδαῖς, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας· «Τὸ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, ὅπου εἶνε γνωστὸν μηδενικὰ καλούμενον παιδικὸν παίγνιον ἐν Κεφαλληνίᾳ διαφορά ὀνόματα ἔχει· λέγεται μὲν καὶ μηδενικὰ, ἀλλὰ καὶ μπιάγκοι, κάστρα καὶ ἀϊγιώργηδες. Καὶ μπιάγκος μὲν λέγεται ἕκαστον μηδενικὸν τοῦ παιγνίου· εὐρίσκεται δὲ πάντως ἡ λέξις εἰς σχέσιν πρὸς τὴν δηλοῦσαν τὴν τράπεζαν, νοουμένων ὅπως δῆποτε τραπεζῶν κυκλοτερῶν. Κάστρα δ' ἐν Κεφαλληνίᾳ σφύζονται πολλὰ, ἐν οἷς τὸ περιώνυμον παρὰ τὸ Ἀργοστόλιον Κάστρο Ἄϊς Γιώργις, οὔτινος κατατὴν ἐνετικὴν κυριαρχίαν (1386-1797) ἔπρεπε νὰ εἶνε κάτοικοι ὅσοι ἤθελον νὰ γραφῶσιν εἰς τὸ ἀρμπουρο, libro d' oro, καὶ νὰ θεωρῶνται εὐγενεῖς, τὸ ἐν Ἀσσω μέγα κάστρον καὶ τὸ Καστράκι, ἀπέχον ὀλίγον τοῦ Λυξουρείου, παρὰ τὴν μονὴν τῆς Παναγίας τῆς Βλαχέρνας, ὅπου καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαί. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐν τῷ παίγνιῳ χρήσεως τῶν λέξεων σ' ἐπιασα, σ' ἐκλεια, σ' ἐσκότωση, ἐσ' εἶσ' ὁ φηωμένος (= ὁ φονευμένος), ἐγκρύπτεται προφανῶς ἐν αὐτῷ πολεμικῇ ιδέᾳ». Ὅτι τὸ παίγνιδιον τοῦτο εἶνε μίμησις πολιορκίας καὶ ἐγκρύψεως καὶ διώξεως εἶνε φανερὸν ἐκ τε τῶν ὀνομάτων καστροπαρσιὰ καὶ κάστρα καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν παίζεται.

— Τετάρνα, Ἐετάρνα, Τατάρνα. Ἐν τῷ βίῳ Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου γίνεται μνεία τῆς ἐν Αἰτωλίᾳ μονῆς τῆς Τετάρνης (Ἴδε ἀνωτέρω σ. 68, 71, 76). Ὑπὸ τὸν αὐτὸν δὲ τύπον εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα καὶ ἀλλαχοῦ, ὅλον ἐν τῷ σιγίλιῳ τοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Δ' τοῦ ἔτους 1782 (Νέου Ἑλληνομνήμονος Τόμ. Γ' σ. 395 ἀρ. 62). Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν μονὴν εὐρίσκομεν λεγομένην καὶ Τετάρναν ἐν σημειώματι τοῦ κώδικος XXVI τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Christ College τοῦ Ὁξωνίου, ἔχοντι ὡδε κατὰ

τὴν ἐν τισι πάντως σφαλερὰν ἀνάγνωσιν τοῦ Kitchin (Catalogus codicum MSS. qui in bibliotheca Aedis Christi apud Oxonienses adservantur. Ἐν Ὁξωνίῳ 1876 σ. 14). † Ἐγὼ ταπεινὸς ἐπίσκοπος ὁ ραδουβυσδίου θεωφανεστάτου ἀφίνοτάτο (γρ. Θεοφάνης . . . ἀφίνω τοῦτο τὸ) θεῖον καὶ ἱερὸν τετραευάγγελο εἰς τὴν θεῖαν καὶ ἱερὰν μονῆν τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Πεφανερωμένης τῆς ἐπικεκλημένης Τετάρνας. Τίλος δ' εὐρίσκεται ἤδη ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις καὶ ὁ τύπος Τατάρνα, ὅστις εἶνε ὁ σήμερον κρατῶν. (Ἴδε π. χ. ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Ἀθανασίου τοῦ ἐξ Ἀγράφων ταῖς περιλαμβανομέναις ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 693 κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μονῆς Παντελεήμονος τὴν πρῶτην ἀποστελλομένην « Ἀναστασίῳ Γορδίῳ ἐκ τῆς μονῆς Τατάρνης »). (Σπυρ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων Τόμ. Β' σ. 416). Οἱ δὲ διάφοροι οὔτοι τύποι τοῦ ὀνόματος ἀποδεικνύουσι τὸ ὀρθὸν τῆς παρατηρήσεως καθ' ἣν αἶνε ἀνάξιον λόγου τὸ ὑπό τινος τῶν μοναχῶν λεχθὲν, ὅτι μετωνομάσθη ἡ Παναγία Τατάρνα ἐκ τῆς εἰκόνης, ἣτις πιστεύεται ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τινα ἐν Ταταρία ἀπολεσθεῖσαν» (Γ. Μπουκουβάλα « Τατάρνα » ἐν ἐπιφυλλίδι τοῦ Ἄστεως τῆς 17 Σεπτεμβρίου 1894).

— **Μανουὴλ ὁ Κορινθίος.** Ὁ φίλος κ. Ἀθανάσιος Παπαδόπουλος Κεραμεὺς ἐπέστειλέ μοι τῆ 8 Φεβρουαρίου τὰ ἐξῆς περὶ Μανουὴλ τοῦ Κορινθίου· « Γράφοντες ἐν σ. 480 κ. ἐ. περὶ Μανουὴλ τοῦ Κορινθίου συνέβη βεβαίως νὰ λησμονήσητε τὸ περὶ αὐτοῦ μακρὸν ἄρθρον μου ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ (Ἔτ. 5' τοῦ 1902 σ. 71-102. Πρβ. Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Γ' τοῦ 1904 σ. 306-308). Ὁ Μάξιμος μοναχὸς ὁ τοῦ ἐπιγράμματος ποιητῆς ἔχει πάντως ὑπ' ὄψει συλλογὴν κανόνων ἁσματικῶν τοῦ Μανουὴλ Κορινθίου γενομένων μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ· διὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ταύτισθῇ μετὰ τὸν ἐξ Ἄρτης Μάξιμον, οὐ τινος ἄλλως οὐδὲν σφύζεται πόνημα ἑλληνικόν. Οὗτος, ἐνωρὶς μεταθὰς εἰς Ῥωσίαν καὶ ἐκεῖ δράσας καὶ ἀποθανὼν, δὲν θὰ ἐγίνωσκεν ἐκεῖ συλλογὰς συγγραφῶν τοῦ Μανουὴλ. Ὁ ἰδικός σας Μάξιμος θὰ εἶναι ἄλλος τις, ἢμπορεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Μαργούνιος, πρὶν ἢ ἱερωθῆ, τέλος ἄλλος τις μετὰ τὸν θάνατον βιῶν τοῦ Μανουὴλ. Σημειοῦτε προσέτι τὸν πατριάρχην Μάξι-

μον Δ', λέγοντες ὅτι διὰ τοῦτον ὁ Μανουήλ ἀποθανόντα συνέταξε μονωδίαν σφζομένην ἐν τῷ κώδικι 512 τῆς μονῆς Ἰβήρων. Ἡ μονωδία ὁμως αὕτη, ἐκδεδομένη κατὰ τὸν αὐτὸν κώδικα ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεών ('Εκκλησ. Ἀλήθεια Τόμ. Κ' 1900 σ. 4-6), ἀποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ Μαξίμου Γ' τοῦ ἐπικαλουμένου Λογίου.

α Ἐπειδὴ δὲ τώρα ὁ λόγος περὶ Μανουήλ τοῦ Κορινθίου, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω τὰ ἐξῆς εἰς συμπλήρωσιν τῶν ὅσα ἔγραψα περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐπιστηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ. Ἐν σ. 82 διὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 8 πονημάτιον τοῦ Μανουήλ περὶ τοῦ θεαρχίω νεύματι προσθετέον, ὅτι ἐξέδωκε τοῦτο, κατὰ τὸ ἐν Μόσχᾳ ἀντίγραφον, μετὰ ῥωσικῆς μεταφράσεως ὁ Ἀρσένιος ἐπίσκοπος Κυριλλόβσκι (ἐν Μόσχᾳ 1894). Ἐν σ. 83, ὀπόθεν ἄρχεται ἡ ἀπαρίθμησις τῶν πονημάτων τοῦ Μανουήλ, προσθετέοι οἱ ὑπὸ τοῦ κ. Β. Κ. Στεφανίδου (Byzantinische Zeitschrift Τόμ. ΙΔ', 1905 σ. 591, ἀρ. 10) εὑρεθέντες ἐν Ἀδριανουπόλει στίχοι οἱ ἀκροστιχίδα ἔχοντες τὸ Μανουήλ Θεοτόκε κτλ. Ἡ ἐν σ. 85 ἀρ. 20 σημειουμένη ἀκολουθία εἰς Διονύσιον πατριάρχην ἐξεδόθη ἤδη κατὰ τὸν ἱβηρικὸν κώδικα ὑπὸ Μ. Γεδεών ('Εκκλησ. Ἀλήθεια Τόμ. ΚΔ', 1904, σ. 327-328 καὶ 332). Ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε καὶ τὴν ἐν σ. 88 ἀρ. 50 ἀναφερομένην δογματικὴν πατριαρχικὴν ἐπιστολὴν ('Εκκλησ. Ἀλήθεια Τόμ. ΚΔ', 1904, σ. 375-376 καὶ 381-384). Ὁ δ' ἐν σ. 86 ἀρ. 34 μνημονευόμενος ἄσματικὸς κανὼν τοῦ Μανουήλ εἰς τὸν ἐν Σέρραις μάρτυρα Ἰωάννην, τὸν καὶ Ζιχνῶν χρηματίσαντα μητροπολίτην, ἐξέδωκεν ἐξ ἀντιγράφου τῆς περὶ Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου ὁ ἡγεύμενος αὐτῆς Χριστόφορος (Πρόσκυνητάριον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ παρὰ τῇ πόλει Σερρῶν σταυροπηγιακῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἐν Λειψία 1904 σ. 71 κ.έ.)». —

— Παράδοσις περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν ἀμπέλων ἐν Ναυπάκτῳ. Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Λαυρεντιακῆς βιβλιοθήκης *Conventi soppressi* 98, γεγραμμένου τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα ἀντέγραφα ἐν φ. 426 τὴν ἐξῆς ἀξίαν λόγου παράδοσιν περὶ τῆς καλλιέργειας τῶν ἀμπέλων ἐν Ναυπάκτῳ, ἣτις ἀξίζει νὰ μελετηθῇ εἰδικώτερον ὑπὸ τε λαογραφικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἐποψιν. Ἱστορία. † Εἰς τὴν Ναύπακτον οὐκ ἐγίνωσκον οἱ ἐκεῖσε ὄντες ἄνθρωποι κλαδεύειν τοὺς ἀμπελῶνας αὐτῶν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν

ἡμερῶν εἰςῆλθεν εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν ὄνος, καὶ τὰ ἄκρη τῶν ἀμπέλων κατεσθίων πλείονας τοὺς καρποὺς ἀνεδίδου. Οἱ δὲ συνιέντες, ἔκτοτε τοῦτο ἐποίουν, ἅμα μὲν καὶ τὸν Διόνυσον μεγάλως τιμῶντες, ἅτε ὁμοιωθεῖς (γρ. ὁμοιωθέντα) ὄνω καὶ τὰ λυσιτελεῖ διδάξας (γρ. διδάξαντα), ἅμα δὲ καὶ πλείστας χάριτας τῷ ὄνω ἀποδιδόντες· καὶ γὰρ λαξεύσαντες λίθινον ὄνον προσεκύνουν αὐτῷ: ~

— **Ἐπιστολὴ Νικηφόρου τοῦ Πριγγιλέως.** Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐν σ. 31 μνημονευομένῳ κώδικι αὐτογράφων ἐπιστολῶν, ὃν κέκτηται ὁ κ. Ἰωάννης Δ. Ῥάλλης, περιλαμβάνεται ὑπ' ἀρ. 13 ἢ ἐνταῦθα ἐκδιδομένη ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθηναίου ἱερομονάχου καὶ βιβλιογράφου τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος Νικηφόρου, οὗ τὸ ἐπώνυμον φέρεται διαφόρως Πριγγελεὺς, Πριγγιλεὺς, Πριγγελέος. Εἰς τοὺς κομψοτέρους δὲ τύπους τούτους τοῦ ὀνόματος Πριγγιούλα ἢ κατὰ τὴν ἀθηναϊκὴν προφορὰν Πρίντζουλα ἢ Πριγγιούλα προσθετέος καὶ ὁ ἐκ τῆς αὐτογράφου ταύτης ἐπιστολῆς μαρτυρούμενος νέος τύπος Πρίγγι-
λ

γίλας ὁ ἐπιτετμημένος ἐν τῇ ὑπογραφῇ εἰς Πρίγγι. Τὸν Νικηφόρον τοῦτον ἐγινώσκομεν μέχρι τοῦδε ἐξ ὅσων περὶ αὐτοῦ διὰ μακρῶν ἔγραψα ἐν τῇ ἐμῇ πραγματείᾳ Ἀθηναῖοι βιβλιογράφοι καὶ κτήτορες κωδίκων (Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ Ἔτ. 5' 1902, σ. 199 κ. ἐ. καὶ ἰδίου τεύχους σ. 43 κ. ἐ.) Ἐγνώσθη δ' ἐξ αὐτῶν ὡς γράφων κώδικας μέχρι τοῦ 1637 τούλάχιστον. Ἡ δὲ νῦν ἐκδιδομένη ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν χαρτοφύλακα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἰωάννην τὸν Καρυοφύλλην διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἔζη ἔτη ὑπέργηρος τῷ 1664, στενοχωρούμενος ὑπὸ τῆς πενίας καὶ ἄνευ βιβλίων, ἅτε ἀπεμπολήσας τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ ἀντὶ πινακίου φακῆς ἢ μᾶλλον ἀντὶ λιποβαρῶν γροσίων δοθέντων αὐτῷ εἰς ἀντάλλαγμα τῶν βιβλίων ὑπὸ τινος Χατζῆ, ὅστις ἀγνοοῦμεν ἂν ἦτο αὐτός ὁ ἀγοραστὴς τῆς βιβλιοθήκης ἢ τις ἐντολοδόχος αὐτοῦ. Ἐχει δὲ ἡ ἐπιστολὴ ὧδε·

αὐτῷ σοφωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐντιμωτάτῳ τε καὶ αἰδεσεωτάτῳ μεγάλῳ χαρτοφύλακι τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννη ἀρίστῳ διδασκάλῳ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας τοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἐν Κωνσταντίνου πόλεως εὖ πράττειν.

α† Ἐγὼ μὲν οὕτως ᾠμην πρότερον διὰ τῆς ἐμῆς βιβλιοθήκης,

ὥστε μηδενὸς διαμαρτεῖν ὧν χρήζω εἰς ἐπικουρήσιν τοῦμοῦ γήρατος, ἀλλ' ἔχειν τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας κατὰ τὸν Ἡρακλέα, καὶ δι' αὐτοῦ γηρακομείσθαι καὶ τῆς ἄλλης βραστῶνης ἀπολαύσειν τοῦ βίου τῶν ἀναγκαίων· νῦν δὲ ἀποδοῦς ταύτην, καὶ χρυσῷ μὲν χαλκὸν ἀμειψάμενος κατὰ τὴν παροιμίαν, οὐδὲν δέ μοι πλέον ἐγένετο, στερούμενος πάντων ὧν ὄνειροπόλουν ἔχειν. Οὐ γὰρ μόνον ἔλαττον παραπολὺ ἐκαρπώσαμην ἐκ τῆς ὠνῆς, ἀλλὰ καὶ ὁ μᾶλλον τούτου ἀνιαιρώτερον, ὧν ἐκομισάμην νομισμάτων, εἰς δαπάνην μὲν τῶν ἀναγκαίων τοῦ γήρους ἀχρήστα, εἰς βραστῶνην δὲ τῆς ἄλλης τοῦ βίου παντελῶς φροῦδα· ὅθεν νῆ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀχθομαι πάνυ καὶ κομῆδῆ πονήρως διακείμαι. Χρήζω ἄρα ἐπικουρίας τινὸς παρ' ἀνδρῶν σπουδαίων, καὶ παραψυχῆς εἰς βακτηρίαν τοῦ γήρους· ἦν ἄλλος παρασχεῖν μὲν ταύτην οὐ δυνατὸν, σὸν δὲ καὶ τῆς σῆς ἐντίμου ἀρετῆς τοῦτο μοι χαμεταμελητόν

ρίσασθαι. Οὐ γὰρ ἀπατηλὸν οὐδὲ παλινάγρετον ὅ τι ἂν κατανεύσεις ἢ σεμνοτάτη αὐτῆς κεφαλή. Παραινέσεις ἄρα τὸν εὐτυχέστατον ἄρχοντα, ὅς ὠνήσατο τὴν βιβλιοθήκην χαρίσασθαι μοι τὴν εἰς διατροφήν μὲν τοῦ γήρους μου, εἰς ἀναπλήρωσιν δὲ τῶν ἀχρήστων γρωσίων, ὧν ὁ λεγόμενος Χατζῆς μοι ἐδώρησατο ὡς τελείων καὶ σώων μὲν χάριν τῆς ὠνῆς τῶν βιβλίων, ὑπαρχόντων δὲ ὅλως ἀτελῶν γε καὶ πάνυ κολοβῶν πάντων· ναὶ δὴ πρὸς τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀξίωσον τὸν εὐδαίμονα κύριον Ἐμμανουὴλ πεντήκοντα μόνον ἀσουλανίων ἐκπέμψειν μοι· ταῦτα γὰρ εἰ λήψομαι λογίσομαι τωόντι καὶ τῶν ἀγωγῆμων ἀπάντων τῆς Ἰνδίας τιμαλφέστερον, καὶ οὐ μόνον τὴν χάριν ἐκείνῳ ὁμολογήσω, ἀλλὰ καὶ τῇ σῇ λογίῳ ψυχῇ προσηκόντως εὐχαριστήσω : Ἐρῶ μένος διαβίῳης πολλῶν ἀγαθῶν ἕνεκεν : — Κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος αχξδ' βοηδρομιῶνος ἢ φθίνοντος.

† Ὁ σὸς μικρὸς δούλος ἀλλὰ πιστὸς

χ λ

Νικηφόρος ἱερομ ὁ Πρ. —»

— Νέος κώδικς ἐν Ἄνδρῳ. Ἐν ἔτει 1899 ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ Παρνασσοῦ (Ἔτος Γ' σ. 126 κ. ἐ.) καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει πρὸς τοῖς καταλόγοις τῶν κωδίκων τῶν ἐν Ἄνδρῳ μονῶν Ἀγίου Νικολάου καὶ Παναχράντου καὶ τὸν κατάλογον δώδεκα κωδίκων ἀποκειμένων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ σχολείῳ Κορθίου τῆς αὐτῆς νήσου.

Εἰς δὲ τοὺς τεσσαράκοντα καὶ πέντε κώδικας τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου προσετέθη ἕκτοτε φροντίσι τοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο διευθύναντος μαθητοῦ μου κ. Ἰωάννου Τέντε, νῦν σχολάρχου Μεσοβουνίων ἐν Κεφαλληνία, καὶ τεσσαρακοστὸς ἕκτος κώδιξ, οὗ παραθέτω ἐνταῦθα τὴν περιγραφὴν, σταλεῖσάν μοι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ κώδιξ εἶνε χαρτῶος τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, γεγραμμένος διὰ γραφῆς καλλίστης, διαστάσεων $0,20 \times 0,14$ καὶ φύλλων 72, ὧν τὰ δύο πρῶτα παράφυλλα. Εἶνε δ' ἐσταχωμένος στερεώτατα διὰ μεταξωτοῦ ἐρυθροῦ. Περιέχονται δ' ἐν αὐτῷ τάδε· 1 (φ. 3^α) «Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου»· 2 (φ. 26^α) Μεγαλυνάριον τοῦ Χρυσοστόμου· 3 (φ. 27^α) «Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου». Ἐν φ. 72^β εὔρηται τὸ σημείωμα τόδε· Ἐγρᾶψη ὑπ' ἐμοῦ Ἰσαὰκ ἱερομονάχου τουπρίκλην (δυσζύμβλητον ἐπώνυμον) ἐν ἔτει αχιδ' ἐν μηνὶ Νοεμβρίου. Ἀμέσως δὲ κατωτέρω μετὰ ἓνα στίχον διεξεσμένον καὶ δυσανάγνωστον εἶνε γεγραμμένα δι' ἄλλης χειρὸς τὰ ἐξῆς· Ἐγραψα εἰς καιρὸν τοῦ θανατικοῦ ἔτει αχιδ' μηνὶ Φεβρουαρίου 15', τῆ γ' τῆς β' ἐβδομάδος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς. Μακάριος ὁ ἄνθρωπος ὃς κατὰ νοῦν ἔχει τὴν τοῦ θανάτου φοβεράν ὥραν. Ὁ γὰρ ταύτης μνημονεύων μακρυνθήσεται τῶν ματαίων τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ πλησίον γενήσεται τῆ αἰωνία καὶ ἀτελευτήτῳ ζωῇ. Ἐν δὲ τῷ παραφύλλῳ 2^β σημειοῦνται τάδε· Ἐπιδή ὦ θεὸς ἐκαμινε τον αθροπω τον ιπο σου γενομενο κτιματον να πορι με καθε τροπο πω να κανι τοῦ θεου το θελιμα κιεγο ο ταποινος Ιω. παροδος δινο και αφιερονο ετουτην τι λιτουργια υς στο ναων του αγιου νικολαου το μοναστιρακι υς στα σορα οπου ετουτο το βιβλιω επαρθικαι το κερω ωπου επιρα το αναπλι και το μοργια υ τουρκι και το γορασα απο ενα αραπι και το δινο και θελο απο τοις αγιοις παρερες ετουτο το ζιτιμα να πορουνε καθε του αγιου νικολαου να μνημονεβουνε το κερι μου και τι μανα μου και εμενα τα ονοματα - ζανες- και ασιμινα και Ιοανις. — και καθε γερομοναχος που να το διαβαζι να θυματε να τα περνα του αγιου νικολαου τα ωνοματα αυτα και τα εξις.

— **Διορθώσεις εἰς Διογένην Λαέρτιον.** Ὁ ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης κ. Στέφ. Α. Ξανθοῦδιδης ἐπέστειλέ μοι τῇ 17 Φεβρουαρίου τὰ ἐξῆς· «Εἰς τὸ δημοσιευθὲν Γ'-Δ' τεῦχος τοῦ Γ' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος διεξῆλθον μετὰ προσοχῆς τὰ Ἀπανθίσματα τοῦ Διογένους Λαερτίου, παρατήρησα δὲ καὶ ἐσημείωσα δύο χωρία, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ γίνῃ κατὰ τὴν κρίσιν μου διόρθωσις, ἵνα καταστῶσι ταῦτα νοητά. Εἶναι δὲ ταῦτα τὰ ἐξῆς· 1) IV, 2, 6 (σ. 310)· «ἐφ' οἶον ἵππον οἶον ὄνον ἀλείφω. Οὐδεμίαν ἐννοίαν δύναμαι νὰ εὕρω ἂν μείνῃ τὸ ἀλείφω. Προτείνω νὰ διορθωθῇ εἰς ἀμείβω ἢ ἐφ' οἶον ἵππον οἶος ὄνος ἀλετών, εἶναι δὲ γνωστὸς ὁ ὄνος ἀλέτης ἢ ὄνος ἀλετών. Τότε γίνεται καὶ χάριέν τι παίγνιον ὅτι ὁ ἵππος (ὁ Πλάτων) εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ περιστρέφῃ τὸν νωθρὸν ὄνον ἀλέταν (τὸν Ἀριστοτέλη)· 2) VI, 2, 29 (σ. 332). «θαυμάζειν τ' ἔφη, εἰ χύτραν καὶ λοπάδα ὠνούμενοι κομποῦμεν, ἄνθρωπον δὲ, μόνη τῇ ὄψει ἀρκούμεθα». Ἄνευ ἀμφιβολίας πιστεύω, ὅτι τὸ κομποῦμεν κεῖται κακῶς καὶ ὅτι πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς κροτοῦμεν ἢ καλύτερα ἀκόμη καὶ πλησιέστερα παλαιογραφικῶς εἰς βομβοῦμεν. Μόλις πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ πήλινα σκεύη ἀγοράζομεν κροτοῦντες αὐτὰ, ἵνα ἐλέγξωμεν ἂν εἶναι ἀρραγῆ καὶ καλῶς ὠπτημένα». Εἰς ταῦτα προσθέτω, ὅτι ἐν σ. 316, 15 ἐν τῇ δευτέρᾳ στήλῃ τῇ περιεχούσῃ τὸ κείμενον τοῦ Διογένους Λαερτίου κατὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Cobet γραπτέον καταμύοντας ἀντὶ τοῦ παρσιφρήσαντος τυπογραφικοῦ παροράματος καταμηνύοντας, ἣν γραφὴν κακῶς φέρουσιν ὁ τε ἀγιορειτικὸς καὶ ὁ παρισιακὸς κώδιξ. Ὁμοίως ἐν σ. 282, 18 καὶ 22 γραπτέον φιλόλαλον ἀντὶ φιλόλαον, ἐν σ. 288, 18 μετ' ἀντὶ οὐ μετ', ἐν σ. 311, 23 προπνέγκατο ἀντὶ προσπνέγκατο. Ὁ δὲ κ. Σπυρ. Βάσης προτείνει τὰς ἐξῆς διορθώσεις ἐν σ. 283, 3 (I, 6, 92) ἔχθραν ἀντὶ ἐχθράν· ἐν σ. 308, 23 (III, 39) πρέπειν ἀντὶ πρέπον· ἐν σ. 314, 18 (IV, 7, 46) ἤξεν ἀντὶ ἤξεν· ἐν σ. 316, 17 (IV, 7, 49) τέως ἀντὶ νέος· ἐν σ. 365, 27 (VII, 1, 159) δῆλον ὅτι ἀντὶ δῆλον.

— **Ἐνετίηαι = ἐν ἔτει.** Ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς ἐταιρείας (Τόμ. Ε' σ. 572) παρέθηκα τρία παραδείγματα τῆς παρανοήσεως τῶν βιβλιογράφων, οἵτινες τὸ ἐνετίηαι, ὁπερ ἔβλεπον ἐπὶ τῶν ἐν ταῖς ἑλληνικοῖς τυπογραφεῖαις τῆς Βενετίας ἐκτυ-

πουμένων βιβλίων ὡς δηλωτικὸν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεως, ἐξέλαβον καὶ μετεχειρίσθησαν ὡς κομψότερον δῆθεν τύπον τοῦ ἐν ἔτει. Εἰς τὰ παρὰδείγματα ἐκεῖνα προσθέτω ἐνταῦθα καὶ τέταρτον, τὸ ἐνετίησι , αφξδ' ἰουνίῳ ιδ', ὅπερ εὑρίσκεται γεγραμμένον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 28 ἑλληνικῷ κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Γενεύης. Ἴδε *Omont Catalogue des manuscrits grecs des bibliothèques de Suisse* ἐν τῷ *Centralblatt für Bibliothekswesen*. Τόμ. Γ' (1886) σ. 433.

— **Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἐδιρνέ - καπού.** Τὸ ἐπὶ περ-
γαμνηῆς Εὐαγγέλιον, ἐφ' οὗ ὁ Κωνσταντῖνος Δαπόντες ἐξέγραψεν ἐν
τῷ ὑπ' ἀρ. 66 κώδικι τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς τὸ ἐν σ. 465 τοῦ
Γ' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος ἐκδοθὲν σημείωμα, σώζεται ἔτι
καὶ νῦν ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἐδιρνέ - καπού τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ-
κλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καθ' ἃ μοι ἐπέστειλεν ὁ φίλος κ. Ἄθ.
Παπαδόπουλος Κεραμεύς. Περιεγρᾶφη δὲ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἰ Ἰωαν-
νίδου, ἐκδόντος καὶ τὸ εἰρημένον σημείωμα ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἐν Ἑλ-
ληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. Β' (1864)
σ. 60-61. Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο εἶδε καὶ ὁ Caspar Gregory (*Pro-
legomena* σ. 767 ἀρ. 791).

— **Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως.** Ὁ ἐν σ.
485-6 τοῦ Γ' Τόμου τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμωνος ἐκδοθεὶς ἐκ κώδι-
κος τῆς ἐν Καίρῳ Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης κατάλογος τῶν ἐν Κων-
σταντινουπόλει ἐκκλησιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Ἀντωνίου Πατερᾶκη
ἐξεδόθη ἤδη πρότερον καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κε-
ραμέως (*Ἐκκλησ. Ἀλήθεια* Τόμ. Κ', 1900, σ. 521 - 5, 560 - 63.
Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως Τόμ. ΚΗ' 1904,
σ. 118 - 125. Πρβλ. Ε. Α. Σιδερίδου Παρατηρήσεις εἰς τὴν πρα-
γματείαν τοῦ κ. Α. Π. Κεραμέως: Ναοὶ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ
τὸ 1593 καὶ 1604: ὑποβληθεῖσαι εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτρο-
πὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου
(ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1904. εἰς 8ον σελίδας 58).

— **Παρόραμα.** Ἡ ἐπιστολὴ «Τοῦ μακαρίτου σεβαστοῦ διδα-
σκάλου τῷ σοφωτάτῳ Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ», (Νέου Ἑλλη-
νομνήμωνος Τόμος Γ' σ. 460) ἦν διστακτικῶς ἀπέδωκα Ἰακώβῳ τῷ
Ἀργεῖῳ, ἐγρᾶφη, καθ' ἃ μοι παρατηρεῖ ὁ φίλος κ. Ἀθανάσιος Παπα-
δόπουλος Κεραμεύς, ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ (ἄχι σεβαστοῦ) Κυμινήτου.